

100 let české ekonomiky: Přes krize mezi nejbohatší země planety

České či československé hospodářství prošlo v uplynulých sto letech řadou etap a přestalo náročné zkoušky. Připomeňme si v rámci seriálu o 100 letech Československa ty nejdůležitější.

Nově vzniklé Československo se muselo vypořádat s řadou problémů. Mimo jiné s přechodem na mírovou výrobu z válečné ekonomiky. České země byly průmyslové a patřily k nejvyspělejší částem monarchie. Nicméně monarchie byla sama evropský průměr. Navíc velká část průmyslu byla v německých rukou. Představa, že Československo bylo v období 1. republiky pátou nejvyspělejší zemí světa, jsou liché. Přesto však země patřila mezi rozvinuté a ekonomická úroveň byla podobná rakouské. Úspěšná byla zejména 20. léta, naopak velká hospodářská krize dopadla na ČSR velmi silně.

Další pohroma pro zemi i ekonomiku přišla s německou okupací. Okupační síly vysávaly protektorátní zdroje všemi možnými cestami – včetně pracovního nasazení v říši, arizace židovského majetku či placení daně za možnost pasivní účasti ve válce. Země tak vedle velkých lidských ztrát utrpěla i značné ztráty po stráncích materiálních.

Po osvobození došlo k výraznému politickému posunu doleva, který se projevil například znárodněním velkého průmyslu. Nicméně v období do roku 1948 se stále jednalo o tržní ekonomiku. Následně po únorovém převratu však bylo po sovětském vzoru zaváděno centrální plánování. Jedním ze základních pilířů bylo velmi důsledné znárodnění a kolektivizace. Jeho důsledkem byla ztráta motivace. Tento aspekt byl ještě prohlouben všeobecnou nivelizací příjmu – maximální úsilí i „flákání“ bylo odměňováno velmi podobně.

Samotné centrální plánování představovalo velmi odvážný konstrukt. Oblíbený ekonomický příklad je s produkcí tužky. Její výrobu musíme začít se zasazením stromu. K jeho pokácení byla potřeba pila, kterou musel někdo vymyslet, vyrobit (z velkého množství dříví),

Foto: CanStockPhoto

a dodat. Následně bylo potřeba přepravit kmen na pilu – představme si složitost produkce auta a továrny na zpracování dřeva. Další komponenty jsou guma, lak či tuha. Na produkci tužky tak nevědomky pracují miliony lidí z různých koutů planety. A teprve vše ve výsledku tvoří tužku, kterou jako samozřejmost koupíme v každém papírnickví za šest korun.

Komunisté chtěli plánovat a řídit nejen (jednoduchou) produkci tužky, ale vše a navíc věřili, že tento „vědecký“ přístup bude efektivnější než chaotické trhy. Kreativitu trhů nahradil příkaz. K tomu se přidávala řada dalších zásahů do ekonomiky jako například fixní ceny, které přispívaly k celkové neefektivitě systému. Podniky usilovaly primárně o plnění plánu a efektivita nebyla důležitá. V důsledku československé ekonomika trvale zaostávala.

HDP na osobu bylo v roce 1948 na srovnatelné úrovni s rakouským. V roce 1989 dosahovalo jen poloviny či třetiny. A československá pro-

V rozporu s všeobecným přesvědčením je v zahraničí česká transformace hodnocena velmi dobře.

dukce byla ve své většině mezinárodně zcela nekonkurenceschopná.

Transformace po roce 1989 byla složitá a náročná. Zásadní reformy včetně liberalizace cen či privatizace proběhly poměrně rychle. Souběžně jsme se všichni museli naučit novým věcem a přístupům, a to včetně podniků, které se musely adaptovat na tržní podmínky. V rozporu s všeobecným českým přesvědčením je mezinárodně česká transformace hodnocena velmi dobře, což se vyjevuje zejména v mezinárodním srovnání. Transformace se dá totiž velmi snadno pokazit (například Ukrajina).

Česká ekonomika nastartovala proces (pro někoho asi pomalé) konvergence k vyspělejší země. Nicméně již v současnosti je životní úroveň v Česku mimořádně vysoká a průměrný Čech patří mezi 14 procent nejbohatších obyvatel planety. Někdy se zdá, že na tuto skutečnost zapomínáme.

Libor Židek,
katedra ekonomie

Kyberbezpečnostní seriál:

Věnujte chvíli svým heslům

Vaše hesla by pro vás měla být stejně důležitá jako klíče od vašeho domu. Ze zkušeností ale víme, že tomu tak mnohdy není. Nedíváme se. Hesla nejsou příliš atraktivním tématem. Není však možné je ignorovat. Lehkomyslný přístup se už mnoha uživatelům vymstil. I zde platí, že prevence je neúčinnější formou obrany.

Pomocí hesla říkáte: „Tohle jsem skutečně já a dokládám to tím, že znám heslo.“ Pokud vaše heslo zjistí někdo jiný, tak může tvrdit úplně stejnou věc a druhá strana (např. informační systém či aplikace) mu to bude věřit.

Útočník má více možností, jak vaše heslo zjistit. Například může pomocí počítače vyzkoušet tisíce hesel během jediné minuty. Jiný způsob spočívá v hádání hesla na základě znalostí, které se mu o vás podaří získat. Takže pokud se k heslům nechováte zodpovědně, tak útočníkovi velmi usnadňujete jeho snažení.

Dobré heslo je silné a zapamatovatelné. V zásadě platí, že delší heslo bez speciálních znaků

Pamatujte si, že heslo je jako kartáček – vyberte si ten nejlepší, s nikým jej nesdílejte a občas jej vyměňte.

je lepší než krátké heslo se speciálními znaky na předvídatelných místech. Poradíme vám, jak vytvořit hesla, která jsou v současné době prakticky neprolomitelná a zároveň dobře zapamatovatelná.

Postup je následující:

1. Vyberte si dvě až čtyři náhodná slova.
2. Přidat můžete některé další znaky, jako jsou čísla či interpunkční znaménka. Speciálním znakem je také mezera.
3. Můžete zvolit určitou frázi, část písně či citát, případně jejich kombinace. Jen si vždy dejte pozor, aby nešlo o něco, co je pro vás charakteristické, a tedy snadno uhodnutelné.

Silným heslem je tak třeba „ocelova veverka neskace“. Prolomení takových hesel by skrze útok hrubou silou (automatizované hádání hesel počítačem) trvalo několik milionů let. Pro srovnání: Typické heslo ve stylu X58zgTcv! by

trvalo prolomit přibližně čtyři týdny a navíc se nedá jednoduše zapamatovat.

Po vytvoření bezpečného hesla je vaším cílem to, aby jej nikdo nikdy nezjistil. Pamatujte si, že heslo je jako kartáček – vyberte si ten nejlepší, s nikým jej nesdílejte a občas jej vyměňte.

Podrobněji mezi základní příkázání při nakládání s hesly patří: Používejte správce hesel, nikam si je nepište, neopakujte hesla, nikomu je nesdílejte (ne, opravdu ani partnerovi ne), dávejte si pozor na sdílené účty a cizí počítače (u účtů, jako je internetové bankovníctví, nikdy nevyužívejte funkci „zapamatovat heslo“), aspoň u nejdůležitějších účtů využívejte dvoufaktorovou autentizaci a hesla měňte.

Ideálně si teď hned vyberte alespoň tři účty, jejichž zneužití by pro vás představovalo nejvyšší riziko, a posuďte, zda se k jejich heslům chováte dostatečně zodpovědně. Případně proveďte potřebné změny. Zabere vám to jen chvíli.

Bezpečnostní tým CSIRT MU